

*”Prioritering mellom
gjenlevende samboer og
førsteavdødes barn
ved arveoppgjør –
en rettspolitisk vurdering”*

Kandidatnummer: 192848

Veileder: Arne Dag Hestnes

Antall ord inkl. Fot- og sluttnoter: 11427

Innholdsfortegnelse:

- 1 Innledning
  - 1.1 Tema og problemstilling
  - 1.2 Sentrale begreper i oppgaven
  - 1.3 Avgrensing
- 2 Arveretten i historisk perspektiv
- 3 De lege lata
  - 3.1 Livsarvingers arverettslige stilling.
  - 3.2 Samboers arvemuligheter
    - 3.2.1 Definisjonen av samboerskap
    - 3.2.2 Samboers lovbestemte arverett
    - 3.2.3 Uskifte
      - 3.2.3.1 Hva innebærer uskifte
      - 3.2.3.2 Hvilke eiendeler kan man ta uskiftet
      - 3.2.3.3 Betydningen av skifte og senere skifte
      - 3.2.3.4 Privat regulert uskifte
    - 3.2.4 Testament og samboeravtale
      - 3.2.4.1 Samboeravtale
      - 3.2.4.2 Testament
    - 3.2.5 Retten til å overta felles bolig
    - 3.2.6 Vederlag
- 4 De lege lata – problematiseringer
  - 4.1 En rettferdig fordeling
  - 4.2 Et særskilt tilfelle – forlottsretten til barn
  - 4.3 Forskjellige sammensetninger av samboerskap
    - 4.3.1 Samboere uten barn
    - 4.3.2 Samboere med barn
    - 4.3.3 Samboere uten felles barn med særkulls barn tilhørende avdøde
    - 4.3.4 Særboere
  - 4.4 Frihetsargumentet
  - 4.5 Den skattemessige effekten
    - 4.5.1 Arveplikt for arv
    - 4.5.2 Arveavgift for arv fra testament med sekundærdisposisjon
    - 4.5.3 De øvrige skattemessige forhold
- 5 De lege ferenda – betraktninger
  - 5.1 Sammenlikning med ekteskapet
    - 5.1.1. Retten til grunnbeløpet
    - 5.1.2 Underholdsplikten
    - 5.1.3 Retten til etterlattepensjon
  - 5.2 Lovgivers intensjon
  - 5.3 Oppsummering
  - 5.4 Avsluttende betraktninger
    - 5.4.1 Mangel på symmetri
    - 5.4.2 Behovet for lovgivning for å regulere samlivet mellom samboere

- 6 Kildeoversikt
  - 6.1 Lover
  - 6.2 Høyesterettsavgjørelser
  - 6.3 Forarbeider
  - 6.4 Litteratur
  - 6.5 Henvisning til Internett

1. Innledning:

Bakgrunnen for at jeg valgte denne oppgaven om samboers versus barn arverett var fordi jeg syntes arverett var spennende da jeg hadde Arve-og familierettsfaget på første avdeling. Det jeg ville var å lære noe nytt, og da jeg hadde faget våren 2009, streifet pensum så vidt innom samboers arverett. Så da jeg satte meg ned for å bestemme hvilket område jeg ville ha innenfor samboers arverett, dukket følgende spørsmålet opp; hvordan kan man sikre sin kjære til fordel for barna. Spesielt vil det gjøre seg gjeldende i de tilfeller hvor den avdøde har særkullsbarn. De kan kreve arven sin med en gang uansett. Når man har felles barn, kan man velge uskifte, men det er ikke i alle tilfeller det er så lurt.

1.1 Tema og problemstilling

Oppgavens hovedproblemstilling er hvordan det arverettslig prioriteres mellom gjenlevende samboer og førsteavdødes barn, herunder særkullsbarn og felles barn med gjenlevende samboer. I oppgavens første del gjennomgås og se på hvordan arveoppgjøret mellom dem etter dagens regler blir, og hvilke ordninger man kan komme til innenfor gjeldende regelverk.

I oppgavens andre del vil det foretas en rettspolitisk vurdering av dagens regelverk. Det skal der vurderes om det er et optimalt arveregulativ for samboere, sammenliknet med aktuelle bestemmelser for ekteskapet. Oppgaven vil også ta for seg noen av de skattemessige virkningene arveoppgjøret innebærer. Grunnen til det er at ved overtagelse av formue, må man skatte av formuen. Den byrden er det ikke alltid man reflekterer over ved arveoppgjør.

1.2. Sentrale begreper i oppgaven

Særkullsbarn er den avdødes barn fra et tidligere forhold, enn den de bodde sammen med da den døde.

Gjenlevende samboer er særkullsbarnets "stemor"/"stefar". De er satt i anførselstegn, siden betegnelsen opprinnelig kun befattes av de som er gifte.

Arvemuligheter: Med dette begrepet menes den alminnelige arveretten regulert i lov, men også de planleggingsmuligheter man har for å føre større deler av sin formue til en eller flere bestemte personer.

Legalarveretten beregnes ut i fra grunnbeløpet i Folketrygden. Grunnbeløpet reguleres hvert år med virkning fra første mai, og utgjør per 1.5.12 kr. 82 122¹. Per XX. Mai er ikke grunnbeløpets 2013 tall offentliggjort. Det skrives heretter kun G når det refereres til grunnbeløpet. 4 G er gjengangeren i arvereglene for samboere, og utgjør kr. 328 488,-.

---

¹ <http://www.skatteetaten.no/no/Tabeller-og-satser/Grunnbelopet-i-folketrygden/>

1.3 Avgrensing

Oppgaven vil i stor grad omhandle arveoppgjøret sett fra gjenlevende samboers ståsted. Dagens Arvelov sikrer barna store deler av formuen, mens samboers rett er vesentlig dårligere. Derfor vil jeg i oppgaven også se på hvilke andre ordninger samboere kan gjøre for å sikre hverandre ved en eventuell død. Deretter problematiseres dagens gjeldende regler under de lege lata problematiseringer, hvor det rettferdigheten drøftes, hvordan forlottsretten til barn kan påvirke arven, enkelte særskilte problem i forskjellige typer samboerskap, hvordan frihetsargumentet står seg, og til slutt tas opp den skattemessige effekten. I de lege ferenda betraktninger gjøres en trekkes frem forskjellene mellom arvereglene for ekteskap og samboerskap, før det oppsummeres problemer med dagens lovverk, og til slutt kommer med betraktninger for fremtidig lovverk for samboere.

2. Arveretten i historisk perspektiv

Det er både en og to generasjoner siden arv var viktig for å kunne sikre familien. I Norge har velferdsstaten gjort at alle har like muligheter i samfunnet, og i større grad sikrer uavhengighet til familien med trygdesystemet. Samfunnsstrukturen har med andre ord endret seg, mange lever lenger, og når de først arver nærmer de seg pensjonsalder selv, endel med store verdier i hus og kanskje fritidseiendom. I slike tilfeller kommer arven kun som en bonus. Med bakgrunn i slike tilfeller, kan man stille seg undrende til pliktdelsreglene for barn i dag. Spesielt er det for den tiden vi lever i nå, hvor mange heller vil ønske å sikre sin gjenlevende samlivspartner, enn at barna skal få pengene.

I løpet av de siste 20-30 årene har ekteskapet som eneste reelle samlivsinstitusjon for par, fått en konkurrent i samboerskapet. To personer som lever i et ektelignende felleskap, regnes etter loven som samboere. Grunnen til at samboere ikke vil gifte seg kan være mange. Det kan for eksempel være familiære forhold som gjør at det ikke anses akseptabelt av ulike årsaker. Et annet eksempel kan være at med mine og dine barn, og kanskje våre barn, kan det bli en vanskelig fordeling hvis man blander de økonomiske postene. Derfor velger enkelte par å beholde hver sin bolig og ha separat økonomi. Gjenlevedes økonomi blandes ikke inn ved et eventuelt dødsfall. Et tredje eksempel kan være at for de to personene ikke seer noen grunn til å ikke gifte seg. Noen kan anse ekteskapet for en religiøs institusjon, og som ikketroende faller det dem unaturlig å gifte seg, selv om et alternativ kunne vært en borgerlig vielse. Om de heller vil leve sammen uten den rettslige konsekvensen giftermål gir er noe som drøftes nærmere i oppgaven. En samboeravtale kan langt på vei gjøre samme nytten, men har ikke paret felles barn, kan man ikke ta arven etter avdøde i uskifte, ei heller ikke, i alle tilfeller, arve skattefritt. Det er her man må ha en viss kunnskap om hva konsekvensen av å ikke gifte seg betyr når en av samboerne faller fra.

3.1 Livsarvingers arverettslige stilling

Hovedregel er at livsarvingene arver formuen, jfr. Lov nr. 03/1972 om arv § 1 andre ledd, heretter kalt Arveloven, med forkortelse al. Den kan arvelater delvis tilsidesette med den testamentariske frihet, og derfor er det fastsatt at 2/3 av arven er pliktdelsarv

til livsarvinger. Den er imidlertid begrenset oppad til kroner 1 million per barn og maksimum kroner 200.000,- for fjernere livsarvinger, det vil si barnebarn og oldebarn, jfr. Al. § 29 første ledd første punktum.

I dag har mange borgere i samfunnet større verdier enn det pliktdelsreglene gir barna. Den frie tredjedelen, samt alt som overstiger 2/3 av formuen hvor barna har krav på inntil en million hver, kan den avdøde råde over ved testament.

I arveoppgjøret mellom gjenlevende samboer og særkullsbarn, er lovens system lagt opp slik at hvis det ikke finnes noen avtaler, testament eller felles barn, så tilfaller alt særkullsbarn(a). Det er naturlig siden de(n) er avdødes livsarving(er).

Men arven til barna kan innskrenkes og verdier kan forflyttes. Punkt 3.2. om samboers arverett har fokus på samboers arvemuligheter i vid forstand.

3.2 Samboers arvemuligheter:

Det siktes til arverett i vid forstand når begrepet arvemuligheter benyttes. Med det menes det at man skal se på samboers arverettslige stilling i alminnelig forstand, og man skal også se hen til hvilke legitime disposisjoner utover hva som følger av arverettsreglene som samboerpar kan gjøre mens de begge lever for å sikre den andre ved en eventuell død. Det faller i termens betydning ikke innenfor arveretten, men for mange vil slike livsdisposisjoner gjøres nettopp med tanke på arveoppgjøret. Grensen mellom livsdisposisjoner og dødsdisposisjoner vil ikke bli behandlet i den sammenheng.

3.2.1. Definisjon av samboerskap

Definisjon av samboerskap står i Arvelovens § 28A første ledd, sammenholdt med andre ledd. I tredje ledd slås det fast at de som lever i samboerskap etter første og annet ledd regnes som samboere. Vilåårene i første ledd er at det er "to personar over 18 år, som korkje er gift, registrert partner, eller sambuer med andre, lever saman i eit ekteskapsliknande forhold". Vilåårene er kumulative av den grunn at et samliv kan man kun ha sammen med en annen, og det må være oppfylt for å kunne regnes som samboerskap.

For det første skal det være "to personer" for å utgjøre et samboerskap. Det følger av alminnelig språkbruk. Bor flere sammen, vil man i dagligtalen bruke begrepet kollektiv, mens den juridiske korrekte termen er husstandsfellesskap. I slike tilfeller er det ikke tale om et samboerskap. Riktignok kan to personer utgjøre et par innenfor et husstandsfellesskap, uten at den problematikken utdypes nærmere her.

Videre kreves det at samboerparet er "over 18 år". Myndighetsalderen i Norge, er som kjent 18 år. Før myndighetsalder kan man ikke inngå rettslige disposisjoner, og dermed heller ikke inngå et samboerskap i en slik rettslig forstand som utløser arverett.

Det er vilkår om at man ikke kan være "gift, registrert partner, eller sambuer med andre". En naturlig sammenligning er ekteskapet hvor det i loven er bestemt at bigami

ikke tillatt i Norge, jfr. Lov om Ekteskap § 4. Arvereglene for samboere er ment til å sørge for at man arver livspartneren sin, men ikke flere livspartnere på samme tid. Derfor kan man verken være gift, registrert partner eller samboer med noen andre på samme tidspunkt.

Vilkåret "lever saman" betyr at de faktisk må bo sammen. Det er ifølge forarbeidene ikke krav om at de har folkeregistrert adresse på samme bopel, men at det da må finnes andre klare indikasjoner på at de har vært samboere og faktisk har bodd sammen². Eksempelvis vil forhold som felles økonomi, felles husholdning og postadresse være klare indikasjoner på at de har vært samboere.

Vilkåret som gir et tolkningsrom og som inneholder flere mulige variabler er "ekteskapslignende forhold". At et ekteskapslignende forhold i Norge fordrer to personer er ikke tvilsomt etter alminnelig språkoppfattelse, noe som følger av et av de kumulative vilkårene i første ledd. Andre ledd første setning oppstiller noen unntak, uten at det utdypes nærmere her.

Et ekteskapslignende forhold er når to personer anser seg selv som et par, og fremstår som et par utad. Det vil også ha betydning at paret gir tydelig signal om at de ønsker å være et par, gjennom tiden de har vært sammen, og tiden som skal komme.

I forarbeidene la Departementet til grunn at begrepet knesetter eller rommer visse hovedprinsipper: «For det første må det dreie seg om et parforhold. For det andre må paret ha felles husholdning og felles faktisk bosted. For det tredje må det være et samliv som viser eller tar sikte på en viss stabilitet»³. Går man nærmere inn på hva et "ekteskapslignende" samliv innebærer, så presiseres det i forarbeidene på side 46 i proposisjonen at det ikke er "krav om at samboere skal ha felles økonomi", eller at man går inn på "partenes seksuelle forhold". Det er heller ikke krav om at samboerne er "folkeregistrert på samme adresse". Den seksuelle delen bør ikke være av betydning fordi det vil være for graverende å skulle undersøke slikt. Men det første og siste kan være viktige indikasjoner på om det foreligger et ekteskapslignende samliv eller ikke.

3.2.2 Samboers lovbestemte arverett

Etter nærmere bestemte kriterier har samboere rett til 4 ganger grunnbeløpet før pliktdelsarven til livsarvingene. Her må man være observant på at det stilles forskjellige krav til samboere med barn og til samboere uten barn.

Hvis man "har, har hatt eller ventar barn" med avdøde samboer, arver man 4 G før pliktdelsreglene som sikrer barna, slår inn. Det følger av ordlyden "jamvel om det er livsarvingar etter arvelateren", jfr. Al. § 28 første ledd første punktum, hvor vilkåret livsarvinger skal tolkes slik at det gjelder alle barna til avdøde, ikke bare felles barn eller bare særkullsbarn. De 4 G er en legalarv, altså en arv som følger direkte av loven. Hvem som regnes som "barn" er nærmere utdypet under punkt 3.2.3. om uskifte som inneholder samme ordlyd. En av hovedgrunnene til at samboere med felles barn har

---

² Ot. Prp. Nr. 73 (2007/2008), s. 46

³ Ot. Prp. Nr. 73 (2007/2008), s. 17-18

legalarverett, er fordi at når man får barn sammen, så "bærer samboerskapet preg av å være et livsfellesskap", jfr. Innst. O. nr. 14 (2008-2009) s. 1.

Arveretten til samboer kan begrenses med testament som han eller henne har fått kunnskap om før arvelateren døde, § 28B andre ledd. Den viser til første ledd første setning for samboere som "har, har hatt eller venter barn" sammen. For samboere uten felles barn er det ikke legalarverett, da retten til 4G som skal gå foran pliktdelsarven til barna, må fastsettes i testament. Dermed ikke nødvendig å begrense arv til samboer, da det kan gjøres ved å slette et testament hvor samboeren er tilgodesett.

Hvis det dreier seg om samboere uten felles barn, er vilkårene for å arve 4G før pliktdelsreglene at man har "vært samboer i minst 5 år før dødsfallet og har fastsatt det i testament", jfr. Al. § 28b første ledd annet punktum. Ordet "og" betyr at vilkårene er kumulative, og at begge må være innfridd for å kunne arve 4 G før pliktdelsreglene slår inn.

Slik man kan forstå det ut av lovens system, her for enkelthetens skyld kun illustrert med gjenlevende og avdøde særkullsbarn hvor gjenlevende er tilgodesett med den testamentariske delen. Først arver gjenlevende samboer 4G før pliktdelsreglene for særkullsbarnet slår inn etter legalarveregelen i Al. § 28B første ledd. Deretter arver særkullsbarn(a) 2/3, altså de neste 8G, jfr. Al. § 29 første ledd. Deretter følger det overskytende med 2/3 til særkullsbarn(a), og 1/3 til samboer. For særkullsbarn(a)s del kun opp til maksimumsgrensen på 1 million. Hvordan fordelingen blir med det overskytende mellom gjenlevende samboer og særkullsbarn(a), beror på tolkning av testamentet.

Lovregelen om at arveretten til samboer, med unntak av 4 G til samboer man har felles barn med, må fastsettes i testament, har mest sannsynlig ikke nådd frem til alle. Særlig gjelder det dem som trenger den mest. Det er nemlig slik at de som trenger det mest, vet minst om disse reglene. John Asland påpeker i sin bok *Uskifte* at "mange samboerpar som er vant med den nordiske velferdsmodellen, vil ha forventninger om en viss minimumsbeskyttelse for det tilfellet at den ene skulle falle fra. Flertallet av samboere som har valgt denne samlivsformen, ikke bevisst har valgt det for å unngå det arverettslige vern for gjenlevende. Derfor er det etter mitt syn naturlig og rimelig at byrden ved å opprette testament legges på det det (bevisste) mindretall av samboere, som også presumptivt skulle ha de beste forutsetninger for ved testament å bestemme seg ut av reglene- og ikke omvendt"⁴.

3.2.3 Uskifte

Uskifte er retten til å sitte med verdier man hadde med avdøde uten å måtte skifte med barna. For samboere er den retten begrenset til felles bolig med innbo, fritidseiendom med innbo og bil.

3.2.3.1 Hva innebærer uskifte

---

⁴ Asland, John: *Uskifte*, s 480

Retten til å sitte i uskifte har man kun hvis man "har, har hatt, eller venter barn" med avdøde. Med vilkåret "har hatt" menes det enten at man har hatt et barn som nå er død, at barnet var dødfødt, eller at etterlatte enten var gravid, eller så er det kvinnen med barnet som gikk bort. Vilkåret "har" taler for seg selv, og det samme gjør vilkåret "venter barn". Vilkåret "Med avdøde" betyr at denne retten gjelder kun felles barn. Stebarn faller utenom, fosterbarn likeså fordi man ikke har foreldreretten til barnet. Adoptivbarn arver derimot adoptivforeldrene sine, jfr. Adopsjonsloven § 13.

Vilkåret om felles barn betyr at man i utgangspunktet ikke har rett til å sitte i uskifte med særkullsbarn. Men i enkelte tilfeller kan man sitte i uskifte med avdødes særkullsbarn. Da kreves det et samtykke fra særkullsbarnet for at gjenlevende skal få sitte i uskifte, jfr. § 28C tredje ledd hvor det videre er vist til al. § 10. Vilkåret "samtykke" fordrer en frivillig aksept fra særkullsbarnet til gjenlevende samboer om at vedkommende kan sitte i uskifte med særkullsbarnets arvelodd. En slik løsning baserer seg på frivillighet og tillit. Imidlertid finnes det løsninger på samtykke som ikke bærer preg av å være så frivillige. Det kommer jeg nærmere tilbake til under punkt 3.2.3.4 om privatrettslig uskifte.

Det kan tenkes at den ene har et barn fra før som den andre vil adoptere, såkalt stebarnadopsjon. Det fordrer imidlertid at man enten er gift eller registrert partnere, jfr. Adopsjonsloven § 5, jfr. § 5a (2). Samboere kan altså ikke steadoptere hverandres barn. Dermed er det ikke en aktuell løsning for å innfri vilkåret om felles barn, kan ikke samboere sitte i uskifte etter lovens forstand, uten samtykke.

Det er imidlertid verdt å merke seg at hvis avdødes bo kun består av 4 G eller mindre, arver samboer alt. Da vil ikke uskifte lønne seg, siden gjenlevende uansett arver alt.

Muligheten til å sitte i uskifte dreier seg om å "ta over følgende eiendeler som den avdøde åtte". Siden samboere ikke har felles formuesordning som ektepar, hvor man kan ta felleseiga i uskifte, er det for samboere kun det den avdøde eide. Man deler det man eier i felleskap mellom gjenlevende og boet. Deretter kan gjenlevende få muligheten til uskifte med felles barn, og eventuelle særkullsbarn som samtykker.

3.2.3.2 Hvilke eiendeler som kan tas uskiftet

Det følger av al. § 28C første ledd at gjenlevende samboer kan ta "felles bustad og innbu", "bil og fritidseiendom med innbu" som tjente til samboernes felles bruk i uskifte. Vilkåret "felles bustad" bør tolkes utvidende slik at det omfatter alle typer boliger som kan være et felles hjem. En snever tolkning vil ramme alle som tenker annerledes, og det kan ikke være hensikten med bestemmelsen. Derfor må alle typer felles bolig, enten det er hus, leilighet, hytte, husvogn eller båt være omfattet. Forarbeider? Teoretikere?

Kravet om at det må være ektefellenes faste bolig betyr at hytter og landsteder man har i tillegg faller utenfor vilkåret "felles bustad". Mer tvil kan oppstå dersom ektefellene har brukt et landsted til opphold i sommerhalvåret. Har oppholdene strukket seg ut over et betydelig lengre tidsrom enn vanlig ferie, kan det ikke utelukkes at eiendommen må kunne klassifiseres som bolig i lovens forstand. Lødrup, *Arverett* s. 336 i.f. Det fremstår

rimelig, med tanke på at tilknytningen til den eventuelle sommerboligen vil være likeså stor.

Når det gjelder vilkåret "Fritidseiendom" er det drøftet i av flere teoretikere om det kun begrenser seg til en fritidseiendom siden vilkåret er skrevet i ubestemt entallsform. Uskifteretten i seg selv er ment til å kunne ta over det man hadde felles. Men uskifteretten er begrenset for samboere i forhold til ektepar. Det har vært et av argumentene for at det kun er en fritidseiendom man kan ta på uskifte for samboere.

Det gir et praktisk tilfelle hvor man med god planlegging kan sørge for at den gjenlevende samboer sitter igjen med begge fritidseiendommene. Hvis man har to hytter så velger man å stå som eier av hver sin hytte. Da kan man ta den andres hytte på uskifte når den tid kommer. Eier begge samboerne derimot en ideell andel i hver hytte, kan man kun ta en av hyttene i uskifte, mens man må kjøpe ut de andre arvingene på den andre hyttens ideelle andel eid av avdøde. Å ordne det på en slik måte at en kan overta begge hyttene er en legitim disposisjon. Men det fordrer planlegging og god juridisk innsikt å få det til slik. Om det er slik systemet burde være, hvor kompleksiteten er så stor, vurderes nærmere i kapittel 5 De lege ferenda betraktninger.

3.2.3.3 Betydning av uskifte og senere skifte

Hvis man velger uskifte, går i "alt den attlevande sambuer er eller blir eigar av som høyrer naturlig saman med dei egedelane han eller ho har tatt over uskift, går inn i uskifteboet", jfr. Al. § 28D fjerde ledd. Det betyr at alminnelige eiergjenstander som hus og fritidseiendom med innbo, samt bil vil tilhøre uskifteboet. Hva som "naturlig høyrer saman" med uskifteboet kan sees i sammenheng med hvilke gjenstander man kan ta på uskifte, jfr. Al. § 28C første ledd.

Arver gjenlevende en hytte eller seilbåt av sine foreldre, eller arver penger og bruker pengene på en slik gjenstand som klart ikke er blandet med uskifteboets midler, er det rimelig at de gjenstandene holdes utenfor uskifteboet.

Livsforsikringsmidler betydning ved uskifte.

For ektefeller er det slik at livsforsikringsutbetaling som mottas er gjenlevende ektefelle, "regnes ikke til de midler som skal deles likt hvis ikke gjenlevende ektefelle overtar boet uskiftet" etter Forsikringsavtaleloven § 15-2 annet ledd annet punktum med videre henvisninger. Dersom gjenlevende ektefelle skifter ved den andres død holdes forsikringspengene utenfor og blir vedkommende sitt. I motsatt fall inngår det i uskifte. Lignende bestemmelse for samboere er det ikke. Er en samboer "begunstiget" etter Fal. § 15-2 betyr det at "forsikringstakeren... har disponert over forsikringen på en annen måte" etter Fal. § 15-1. Det gjør det naturlig å ikke se hen til de regler som er for ektefeller for forsikringsmidlene. På en annen side er reglene for uskifte for samboere dannet på samme lest som ektefeller, noe som kan tyde på at forsikringsmidlene burde inngått i uskifteboet, men når uskiftereglene ellers er så utførlig utformet, så er det naturlig å trekke en antitetisk tolkning hvor man slutter at begunstigelse av samboer, ikke inngår i gjenlevendes eventuelle uskiftebo, men holdes utenfor ved et eventuelt senere skifte.

3.2.3.4 Privat regulert uskifte

Den aktuelle problemstillingen for oppgaven er hvordan man kan sikre samboeren best mulig ved ens død. Den mest omfattende løsningen for samboere med særkullsbarn kan man få til ved privat regulert uskifte. I det følgende skal det utdypes hvordan det foregår.

Med privat regulert uskifte menes det i denne oppgaven en avtale inngått med barna om en uskiftelignende ordning som ikke følger av loven. Men en slik uskiftelignende avtale er legitim, noe som kan utledes av Al. § 71 annet ledd.

Det følger av § 71 annet ledd første punktum at "Arvelater kan fråvike reglane i første ledd for arv som han kan disponere fritt over ved testament". Ser man den fravikelsen i sammenheng med § 71 første ledd hvor "rett til arv er berre den som lever eller er avla når arvelater dør" betyr det at man med midlene man kan råde over ved testament, kan gi arverett til personer selv om de ikke er født. Det betyr at man kan råde over arv gjennom mer enn ett ledd. En slik ordning er i den juridiske teori omtalt som testament med sekundærdisposisjon⁵.

Skissert opp blir det slik privat regulert uskifte foregår; man avtaler med særkullsbarn(a) at ved forelderens død skal gjenlevende samboer arve også særkullsbarn(a)s arvelodd, mot at særkullsbarn(a) først arver ved gjenlevende samboer død. En slik ordning fordrer særkullsbarna samtykke, noe som problematiseres nedenfor.

Det har vært stilt spørsmål i teorien om det å inngå en privat regulert uskifte avtale er å anse som avkall på hele eller deler av arven, jfr. Al. § 45. Etter min mening blir det i dette tilfellet en feilaktig tolkning, fordi avkall vil innebære at man aldri får noe arv. Når arveberettigede inngår avtale om privatrettslig uskifte, så forventer de å få arven sin, og i enkelte tilfeller gjerne mer til. De utsetter bare tidspunktet for når de mottar arven. Forhåndssamtykke til at gjenlevende samboer kan sitte i uskifte, er ifølge Peter Hambros mening å anse "som en egen type avtale hvor man ikke nødvendigvis kan følge reglene om avkall" i al. § 45. Begrunnelsen for det er at "forhåndssamtykke vil ofte være en avtale med flere bestemmelser og mer komplisert enn avkall på arv. I samtykket kan det være avtalt et annet sluttoppgjør enn det som følger av loven. Samtykke kan være tidsbegrenset og har i så fall liten likhet med avkall som er for alltid. Løftet om avkall gis overfor arvelater, og det er kun to berørte parter. Forhåndssamtykke er en disposisjon som foretas for å sikre gjenlevende. Selv om arvingen måtte få vederlag, er det primære formålet å sikre arvelaters ektefelle, og avtalen omfatter i realiteten tre parter."⁶ Begrunnelsen vil være identisk overfor en samboer, da loven både for samboer og gjenlevende ektefelle viser til § 10 om frivillig samtykke, jfr. Al. § 28c andre ledd for samboer, og kapittelinnstillingen for ektefelle.

---

⁵ Asland, John, *FAB 2009-1 Rådighetsbegrensninger i testamenter, uskifteavtaler og skifteavtaler mellom ektefeller*, s. 30

⁶ Hambro, *Arveplanlegging og avtalt uskifte*, s. 155

Det er på det rene at barn(a) til avdøde kan inngå avtale om å få arven sin senere ved å inngå en slik privat regulert avtale som nevnt ovenfor. Det man kan stille spørsmål om er hvordan det stiller seg for deres barn, altså avdødes barnebarn, om de vil være bundet av avtalen. Forutsetningen er at barnet som gav samtykke er død, og at dennes barn trer inn som arvinger i dennes sted. Det er lagt til grunn i juridisk teori at samtykke til fraskrivelse av arv også gjelder barna til avdøde arving. Ref: XXX. Det er naturlig, ellers ville det vært vanskelig å inngå slike avtaler, og forutberegneligheten til gjenlevende samboer ville blitt svekket. For barnebarnas del trer de inn i en avtale de ikke har inngått selv, men de arver den retten deres avdøde foreldre hadde.

En privatrettslig avtale kan by på svært kompliserte spørsmål, og det kan være mange forbehold man bør forutse, og avtaler hva som skal skje hvis det blir brudd på avtalen. En slik familiesituasjon som byr på mange utfordringer er følgende eksempel. En far med to barn vil inngå en avtale med barna om at samboer arver ham, og at barna arver samboer når hun dør. Samboer har tre barn fra før. Det kan stilles spørsmål om når hun en gang dør, om hans arv inngår i hennes pliktdelsarv til egne barn. Det gjør den ikke fordi arven hun har mottatt fra sin samboer, er gitt ved et testament som gir bestemte personer rett til den arven ved hennes død.

John Asland vurderer om man burde gi gjenlevende ektefelle ubetinget rett til uskifte også med særlivsarvinger i bokens De Lege Ferenda betraktninger. En slik privat regulert uskifteavtale vil ofte likne på en slik ubetinget rett til uskifte. Ved uskifte er det visse rådighetsbegrensninger som følges av loven, mens en privat regulert uskifteavtale vil ofte inneholde mye av det samme. Et argument mot ordningen er ifølge Asland at et uskifte med særkullsbarn bygger på tillit, herunder særkullsbarnets tillit til steforeldre om at de ikke skusler bort arven⁷. Er ikke den tilliten der, vil særkullsbarnet følge steforelderens økonomiske disposisjoner med argusøyne. En slik situasjon vil skape dårlig stemning, og være lite heldig for de familiære båndene.

3.2.4 Samboeravtale og testament

3.2.4.1 Samboeravtale

Å dele avdødes formue, herunder hva som skal deles og hvem som skal ha hva, kan være vanskelig nok. Da vil en samboeravtale med klart innhold om hvem som eier hva, gjøre delingen mellom gjenlevedes formue og avdødes formue enklere. For det er der man starter. Og tvister oppstår gjerne, når det ikke er klart for arvingene hvem som eier hva.

For eksempel om samboerne har sameie i huset, bør det skrives ned i en samboeravtale, og det bør fremgå klart hvor stor andel hver av sameierne har. Huset er som regel det viktigste og mest verdifulle det fleste folk har. Men man bør også føre opp alt man kjøper sammen, og klargjøre hvem som eier hva. På den måten unngår man tvist med arveboet den dagen det gjelder.

3.2.4.2 Testamentarv

---

⁷ Asland, John: *Uskifte*, Oslo 2008, s. 527

Det er ved å skrive et testament samboere kan sikre hverandre på best mulig måte. For samboere med barn, må avdødes formue være større enn 12G for at et testament skal ha en sikrende virkning utover de 4G. Er formuen under 12 G, vil samboer uansett arve 4 G. De første 4G går til samboeren, jfr. § 28B, mens barna arver de resterende 8 G som tilsvarer 2/3 av formuen, og det er mindre enn maksimumsgrensen på 1 million.

For parter uten felles barn, må arveretten til 4G fastsettes i testamentsform for å gå foran pliktdelsarven til barna. Dessuten må de ha vært samboere i minimum 5 år. Deretter arver barna uansett de neste 8 G. Utover den summen, kan avdøde bestemme at samboeren skal arve 1/3 av de overskytende. Grensen for barnas arv etter avdøde er 1 million per barn, og den resterende formuen kan testamenteres til samboer i sin helhet.

Finnes det ikke livsarvinger, kan testamentet styre hele arveoppgjøret, og samboeren kan arve den andre fullt ut.

Men utfordringen er de samboerpar som ikke har skrevet testament. For dem kommer kanskje overraskelsen i det den andre er død, og man ser at det man arver etter loven er 4 G eller ingenting. Man kan stille seg spørsmålet om bakgrunnsretten for samboere bør være slik at det foreligger en arverett selv om man ikke har skrevet testament. Det drøftes nærmere under punkt 4.3.

3.2.5 Retten til å overta felles bolig

Obos måtte ta stilling til hvem som skal få overta boligen ganske tidlig, da leiligheter hvor kun den ene samboeren sto som eier, plutselig ble eierløse når den ene døde, uten at kriteriene for å overta borettsrett for den gjenlevende samboer var avklart.

For samboerpar uten felles barn som ikke har bodd sammen i 5 år, eller som har bodd sammen i 5 år uten å fastsette arv i testament, har allikevel mulighet til å arve borettsretten til avdøde etter reglene i Husstandsfellesskapsloven. Denne loven begrenser seg til at man kan løse ut andre arvinger fra felles hjem og innbo, eventuelt ha rett til å overta visse eiendeler.

Denne loven er kun aktuell i situasjoner der en har dødd, og man så tar stilling til arveoppgjøret. Hadde man tatt stilling til situasjonen tidligere, ville man naturlig valgt andre løsninger enn de bestemmelsene Husstandsfellesskapsloven inneholder, grunnet lovens begrensninger. Det siktes her til testament og samboeravtaler.

Husstandsfellesskapsloven § 1 siste punktum fordrer at partene kun har bodd sammen i to år. Det er derfor det er aktuelt å se hvilke muligheter en gjenlevende samboer har etter denne loven. Det andre vilkåret som er "har, har hatt, eller venter barn sammen", er identisk med det man finner i Arveloven § 28B om samboere, se punkt 3.2.2 andre avsnitt.

Vilkårene for å kunne anses som en del av et husstandsfellesskap er at det er "to eller flere ugifte personer over 18 år som har bodd sammen i en husstand", jfr. § 1 første

punktum. Således de samme vilkårene som man finner i Arvelovens § 28A, med unntak av "har bodd sammen i en husstand". Vilåret har en videre betydning enn bestemmelsen om samboerskap, hvor det kreves at forholdet er "ekteskapslignende". Husstandsfellesskap derimot, fordrer felles bolig og husholdning. Hvordan forholdene er mellom personene, kjæreste, bror, fetter, tante, venn eller samme kjønn, har ingen betydning. Det samme synspunktet er nevnt i forarbeidene til de nye arvereglene for samboere; "Samboerskap etter bestemmelsen er et snevrere begrep enn husstandsfellesskap etter husstandsfellesskapsloven. Par som ikke omfattes av den foreslåtte definisjonen i arveloven, kan derfor være omfattet av husstandsfellesskapslovens regler"⁸.

Det er vilåret "særlige grunner" som setter grenser for hvem som får rett til arve etter denne loven. Vilåret fordrer en skjønnsmessig vurdering, og slike vurderinger må tas etter de involverte parter interesser og behov. Forarbeidene uttaler at «det må foreligge spesielle hensyn som tilsier en prioritering av ett eller flere husstandsmedlemmer fremfor avdødes arvinger», jfr forarbeidene⁹. I vurderingen av spesielle hensyn vil blant annet gjenlevendes tilknytning til boligen og om vedkommende er medeier naturligvis ha stor betydning. Om gjenlevende som bor der har barn bør også tillegges vekt. Disse momentene må vektas mot arvingenes tilknytning til boligen. Arvingenes tilknytning til boligen bør da være av slik karakter at det er deres barndomshjem eller at det er en bolig som har vært tilknyttet slekten i generasjoner.

Innfrir samboer vilåret, får vedkommende overta boretten, enten det dreier seg om å overta borett, overta eiendom eller løse inn eiendom, samt at samboer kan overta alminnelig innbo, jfr. § 3 første ledd punkt 1, 2, 3 og 4.

Det er også tilfeller hvor samboere har levd lenge sammen, hvor det er gunstig å benytte seg av Husstandsfellesskapsloven. Hvis man ønsker å overta felles bolig, og man ikke har felles barn, er det kun uskifteretten som gir mulighet til å overta felles bolig i Arveloven. Den har som nevnt tidligere under kapittel om uskifte, punkt 3.2.3, ikke samboere uten felles barn. De kan i stedet benytte seg av bestemmelsen om rett til å overta felles bolig i lov om husstandsfellesskap.

3.2.6 Vederlag

Spørsmålet under vederlag er om gjenlevende samboer kan kreve vederlag av avdødes bo. Det finnes kun en Høyesterettsdom om vederlag ved samboers død. Derfor vil tema bli belyst med noen dommer der samboere har flyttet fra hverandre, for å få et større perspektiv på hva som skal til for å kunne kreve vederlag i samboerforhold.

Den første dommen dreier seg om et samlivsbrudd. Det var det subsidiære kravet i Rt. 1984 s. 497 hvor det ble krevd et vederlag for sitt bidrag til samlivet siden hun dekket mer av de løpende utgifter, mens han var husets eier og sto for husets utgifter. I dommen erkjennes det at det kan gis vederlags basert på alminnelige berikelses- og restitusjonsprinsipper. I den saken ble ikke tilkjent vederlag fordi det ikke forelå

---

⁸ Ot. Prp. Nr. 73 (2007/2008), s. 46.

⁹ Ot.prp. nr. 52 (1990-91) s. 23.

omstendigheter som tilsa det. Verken hennes økonomiske- eller arbeidsinnsats var større enn hva hun fikk ut av forholdet, og forholdets lengde ble vektlagt, og det hadde kun vart i 3 år.

Rt. 2000 s. 1089 er dommen hvor vederlag ble tilkjent ved oppgjøret av samboers bo. I den saken krevde gjenlevende samboer vederlag grunnet omfattende pleie, stell og omsorg for den avdøde samboer over et lengre tidsrom. Alminnelige berikelses- og restitusjonsprinsipper gav grunnlag for vederlaget.

Forholdet i Rt. 2000 s. 1089 var at kvinnens innsats vært ekstraordinær, samt inntektene hennes falt grunnet innsatsen, og det hadde kommet mannen som eier, til gode i form av at han slapp pleieinstitusjon. På grunnlag av det formulerte dommen et rettslig grunnlag som bygget på de alminnelige berikelses- og restitusjonsprinsipper. I dommen ble det formulert slik at det "må antas å ha medført en vesentlig økonomisk fordel for ham". Det isolert sett vil tilsi at man ikke kun ved å bo sammen kan oppnå rett til vederlag. Men videre skriver førstvoterende at "utmåling av vederlaget må skje ut i fra en skjønnsmessig rimelighetsvurdering. Samboerskapets varighet, samboernes inntekter, boets netto formue, den lange varighet av den ekstraordinære omsorg, stell og pleie og de meget store fysiske og psykiske belastninger for ankemotparten, er vesentlige momenter". I dommen trekkes det en parallell til Ekteskapsloven 73 hvor ektefelle som har medvirket til å øke den andre ektefelles særeie, kan tilkjennes vederlag. Lovbestemmelsen er en "kan-regel" hvor det må foretas en skjønnsmessig vurdering. Men her må man ha det i minne at formuesordningen i ekteskap er lovregulert, mens det ikke er tilfellet i samboerskap. Det er en rettslig konsekvens av å ikke gifte seg, og det krever at samboere regulerer formuesforholdet med avtale. Det vil tilsi at det skal mer til for å få vederlag som samboer enn når man er gift.

Det at det skal mer til for samboere å få tilkjent vederlag kommer til uttrykk i Rt. 2011 s. 1768 og Rt. 2011 s. 1176. Dommene ble behandlet i sammenheng. Begge dommene gjaldt samlivsbrudd mellom samboere. Den første dommen dreide seg om lemping av en avtale mellom samboerne inngått etter bruddet, for å kunne kreve vederlag en stund senere. Det ble uttalt at listen for lemping ligger høyt, spesielt i delingssaker ved samlivsbrudd, nettopp fordi det ofte er høyt konfliktnivå. Men et annet viktig poeng i dommen er den parallellen til el. § 73 som Høyesterett gjorde i 1984 og 2000 dommen, her blir spesifisert til en "ulovfestet regel om vederlagskrav for samboere står på egne ben når det gjelder begrunnelse, vilkår og virkninger". Videre står det at det skal gjelde en "betydelig økonomisk fordel". Det vil tilsi at man må ha bidratt vesentlig mye til det man krever vederlag for. Dommene gjør at terskelen for vederlag er tydeliggjort, og muligheten til å kreve vederlag er skjerpet i forhold til de tidligere nevnte dommer. Denne terskelen vil også gjelde ved død hvor den ene krever vederlag fra dødsboet. Det følger naturlig av at en av dommene nettopp handlet om vederlag ved død, hvor det er vist til den og man bygger på det samme vilkår og virkninger.

4 De lege lata - problematiseringer

4.1. En rettfærdig fordeling

Pliktdelsreglene som sikrer barna til avdøde, tar den største delen av boet i de fleste tilfeller. Det kan stilles spørsmålsteget om det er nødvendig å lovregulere det slik. Det ble nevnt innledningsvis i oppgaven at samfunnet har endret seg drastisk de siste tiårene, og at arv ikke har den samme funksjonen og er like viktig som det var tidligere.

Hensikten bak pliktdelsreglene er å sikre barna arv etter foreldrene. Og pliktdelsreglene sørger for likhet opp til minst 1 million. Lovgivers intensjon var å motvirke forfordeling av barna. Dette kan være særlig viktig for særkullsbarn. Videre skulle det beskytte barna mot press fra foreldrene, i for eksempel valg av utdanning og ektefelle. I hele tatt skal pliktdelsreglene sikre barnas uavhengighet.¹⁰

Et par av disse argumentene ble det pekt på innledningsvis at har til en viss grad utspilt sin rolle. Med den velferdsordningen vi har i Norge i dag er det et sikkerhetsnett som sikrer en viss levestandard hvis vedkommende ikke skulle ha mulighet til å klare seg selv. Dette sikrer vedkommende uavhengighet, slik at man ikke er avhengig av familien.

En annen måte å se på midlene som en gang vil bli arv etter foreldrene, er fra foreldrenes perspektiv, midler de råder fritt over ved livsdisposisjoner. Det betyr at de kan velge å gi bort midlene sine før de dør, slik at arveboet blir minst mulig. På den måten kan de sikre sin kjære ved å gi denne midler. Problemet er at man som regel ikke vet når man skal dø. Det vil være vanskelig for mange å planlegge på den måten fordi man da gir bort det man har spart opp gjennom et helt liv. Skulle det bli brudd etter man har gitt det bort, kan samboeren forsvinne med midlene. Det gjør at det alternativet ikke er så aktuelt for så mange. Dessuten må man være svært påpasselig med grensen mellom livs- og dødsdisposisjoner slik at overføringen ikke blir ugyldiggjort.

4.2 Forsikring/Livspolise

En måte en samboer kan sikre sin samboer på, er å begunstige samboeren med en livspolise/forsikring. På den måten kan samboeren sikres med betydelig beløp som holdes utenfor arveboet, som kan hjelpe gjenlevende samboer å beholde boligen ved å utløse førsteavdødes arvinger. Løsningen er god, for dem som vet om muligheten, og som har råd, eller tar seg råd til en slik forsikring. De som jobber i høyere stillinger i det private, får gjerne slike forsikringer via jobben.

Problemet med den løsningen er at den er forbeholdt et mindretall av samboerpar. Som tallene som det vises til under punkt 5.3 Oppsummering, er det en liten andel av samboere som inngår samboeravtale. For de som ikke gjør det, vil sannsynligvis motivasjonen til å tegne en livspolise/forsikring heller være liten. Dermed kan man ikke basere seg på denne løsningen for det store flertallet av samboerpar.

4.3 Særskilt tilfelle - Forlottsrett til barn

Et meget spesielt tilfelle hvor man stiller spørsmål om arveretten til gjenlevende samboer kan minkes selv om det er fastsatt i testament at vedkommende skal arve, er det hvor særkullsbarnet er mindreårig og har krav på forlottsrett siden oppfostringen ikke er

---

¹⁰ ref asland

fullendt. Det følger av al. § 37 at forlottsretten til barna etter § 36 ikke kan gjøres mindre ved testament. I § 37 vises det til pliktdelsreglen i § 29 annet ledd hvor det står at arvelater ikke kan rå over pliktdelsarv testament. Siden samboers arverett til 4 G går foran pliktdelsreglene, er det naturlig å slutte at samboers 4 G, selv om det må være fastsatt i testament, ikke minkes. Det er det overskytende 1/3 som kan bli mindre grunnet forlottsretten til barna. I tilfeller med et oppgjørsbo hvor det er mindre enn 12G, er det naturlig å legge til grunn etter Arvelovens system at samboer først arver 4G, deretter beregnes forlottsretten til eventuelle barn som har krav på det, for så at den resterende summen fordeles på livsarvingene.

4.4 Forskjellige sammensetninger av samboerskap

Samboerskap kan består av flere forskjellige sammensetninger, og dermed vil de arverettslige problemene og mulighetene som dukker opp være ulike. I det følgende skal noen av dem drøftes.

4.4.1 Samboere uten barn

Man kan stille spørsmålet om hvorfor samboere uten barn ikke har noen arverett uten å måtte fastsette det i testament. Begrunnelsen til å la samboere med barn arver 4G før pliktdelsreglene slår inn, var at den familiekonstellasjonen tok sikte på et livsfellesskap, jfr. forarbeidene¹¹. Det pekes på at unge samboende er knyttet til foreldrene, og at de ønsker at foreldrene skal arve dem, mens det for eldre samboende kan være særkullsbarn med i bildet som gjør man ønsker at egne barn skal arve. Argumentene synes fornuftige, men allikevel kan et slikt argument synes urettferdig for de samboere som har levd sammen i mange år. Det er flere personer nå enn for 50 år siden som velger å ikke få barn, noe fødselsratene vitner om. Et annet argument er at flere, grunnet aksept i samfunnet, velger å dele livet med en av samme kjønn. Det lovgiver signaliserer er at deres samliv ikke er et like verdifullt livsfellesskap som samboende som har barn.

Dessuten flytter samboere med barn også fra hverandre. Kanskje vil barn gjøre at man tenker seg litt mer om, da konsekvensene blir større. For et samlivsbrudd mellom to samboere vil berøre deres barn, enten de er felles eller særkullsbarn. Men når barn ikke hindrer at to samboere flytter fra hverandre, synes ikke begrepet livsfellesskap mer dekkende på samboere med barn, enn på samboere uten barn. Det kan selvfølgelig argumenteres for at samboer med felles barn vil ha større behov for legalarverett hvis barna fortsatt bor hjemme. Men det vil også være tilfeller hvor barna er voksne, og da står ikke det argumentet seg.

I det hele fremstår argumentet om sterkere livsfellesskap mellom samboere med barn som umoderne. Min slutning er at barnløse samboerpar også bør arve 4 G uten å måtte fastsette det i testament. Gjeldende 5 års grense kan synes noe streng, og forslaget til undertegnede ville være 3 år. En 3 års grense gir en god indikasjon på om samlivet er stabilt og dermed et å anse som et livsfellesskap.

---

¹¹ ot.prp. nr. 73 (2007/2008) s. 25.

4.4.2 Samboere med barn som tar uskifte.

Det kan virke fordelaktig å ta felles bolig, hytte og bil i uskifte. Men tar man det i uskifte, så vil gjenlevendes verdier også inngå i boet. Det kan være svært uheldig hvis man velger å skifte senere. Man mister retten til arven på 4 G og den eventuelle frie 1/3 som kan testamenteres til samboer. Har avdøde en forsikringspolise hvor samboeren er oppført som mottaker, kan den holdes utenfor arveoppgjøret, men den går inn i uskifteboet sammen med resten av midlene til gjenlevende. Er gjenlevende ung, og samboerne har en del gjeld, vil det nesten uansett lønne seg å skifte med en gang. Oppgjør senere kan bli langt mer ugunstig.

Hvis man ser på hvordan et arveoppgjør hvor gjenlevende samboer tar uskifte, blir fordelingen slik etter dagens regler:

Eva og Hans er samboere og har to barn sammen. Eva har datteren Britt fra tidligere forhold. Eva dør, og det er ikke opprettet testament.

Arveoppgjøret blir slik:

Paret har verdier for kr. 3.000.000,-

For enkelhetens skyld er halvparten er Hans sitt.

Arveboet utgjør da kr. 1.500.000,-

Samboer har rett på 4G, jfr. Al. § 28 B på grunnlag av felles barn.

Kr 328.000,- går til Hans.

Da gjenstår 1.172.000,-.

Barna har krav på 2/3 av arven, altså minimum 1.000.000,- av halvannen million.

Her er det ikke opprettet testament. Det betyr at resten av verdiene tilfaller barna.

Kr. $1.172.000 / 3 = \text{ca. } 391.000$ på hver av barna.

I forhold til barna Hans og Eva har felles, kan Hans kreve å få sitte i uskifte, jfr. § 9, mens det fordrer samtykke fra Britt for å sitte i uskifte med hennes del av morsarven, jfr. § 10

Hvis særkullsbarnet Britt krever sin del, kan Hans sitte i uskifte og sammenlagt ha igjen kr. 2.609.000,-.

Det kan vises med følgende eksempel, hvor man bygger på eksempelet ovenfor:

Hans og Britt er midt i trettiårene og har to millioner i gjeld. Man legger til grunn her at gjelden er knyttet til huset, og dermed får datteren Britt den samme summen utbetalt på kr. 391.000,- uavkortet av gjelden. Hvis Hans tar uskifte med sine to barn, vil den totale beløpet han sitter igjen med være kr 2.609.000,- minus kr 2 millioner = kr 609.000,-. Skulle han senere treffe noen, og bli samboer eller inngå ekteskap, må han skifte med barna sine. Hvis han i løpet av tiden har betalt ned kr 500.000,- på lånet, og huset har steget til 4 millioner i verdi, er den reelle verdien av formuen nå kr. 2.500.000,-. Barna hans har nå krav på halvparten av den summen, og Hans vil da sitte igjen med kr. 1.250.000,-.

Hadde derimot arven etter Eva blitt delt med en gang, ville hennes låneandel på 1 million kroner blitt trukket fra. Av de gjenstående kr 500.000 ville Hans arvet 4 G, kr.

328.000,-. Han ville da måtte kjøpe ut alle hennes tre barn med tilsammen 172.000,- som fordeles med tre like deler. Hans sin formue ville med dette vært gjelden på huset pluss gjelden for å kjøpe ut barna, tilsammen på kr. 2.328.000,-. Uskifte vil i stor grad ikke lønne seg i bo med forholdsmessig stor gjeld.

Slike eksempler med verdistigning gjør at man anbefaler å ikke ta uskifte hvis man er i en alder hvor det er aktuelt å stifte et nytt samliv med en ny person.

Et annet problem med dagens uskifteregel for samboere er at hvilke eiendeler man kan ta på uskifte er begrenset, mens man blir "personleg ansvarleg for skyldnader som kvilte på den avdøde", jfr. Al. § 28D første ledd. Det vil si at man overtar all gjeld den avdøde samboeren hadde. Det kan slå veldig uheldig ut hvis avdøde hadde gjeld på en seilbåt, så går seilbåten til barna ved arveoppgjøret fordi den faller utenom hva man kan ta på uskifte, mens gjelden på den går til gjenlevende samboer. Torstein Frantzen trekker dette med mangel på gjeldsbegrensing frem i sin artikkel¹². Han påpeker at det er underlig at selve uskiftegjenstandene begrenser seg, mens gjelden overtas sin fullhet. En del som kan tas på uskifte kan være uforholdsmessig høyt belånt fremfor andre verdigjenstander. Dette synes ikke rimelig, og er ifølge Frantzen et tegn på dårlig sammenheng i regelverket.

4.4.3 Samboere uten felles barn med særkullsbarn tilhørende avdøde

Det er denne kombinasjonen hvor det er mest utfordrende å sikre samboer. De kan ikke ta verdier i uskifte. La oss ta utgangspunkt i at samboerne har vært sammen i minst 5 år, og at de dermed er arveberettiget til 4G under forutsetning at det er fastsatt i testament, jfr. § 28B første ledd, andre setning.

Eksempel

Samboerparet Eli og Per har verdier for til sammen 4 millioner i en bolig. De har ikke felles barn, men har vært samboere i mer enn fem år og har fastsatt i testament at Eli skal arve Per, både 4 G og overskytende av pliktdelsarven til barna. Per har tre barn fra tidligere forhold (særkullsbarn).

Pers arvebo utgjør kr 2.000.000,-

Pers arvinger har krav på 2/3 som utgjør kr 1.334.000,-.

$1.334.000 / 3 = \text{ca. Kr } 445.000,-$ på hver jfr. Al. § 1 (2), jfr. § 29 (1)

I dette tilfellet arver Eli mer enn 4G, det samboere kan ved testament sikre seg før pliktdelsarven til livsarvinger, jfr. § 28B. Eli arver det resterende beløpet på kr 666.000,- og vil sitte igjen med kr. 2.666.000,-.

Hvis 1 million av de 4 millionene utgjør en hytte, kunne samboerne sikret seg bedre for tilfellet hvor Per dør først. Samboerparet kunne avtalt at hytten var Eli sin. Da ville Pers arvebo utgjort kr 1.500.000,- $1/3 = \text{kr } 500.000,-$ kunne Eli arvet, samt at hytten er hennes og hennes andel av felles bolig. Totalt kr 3 millioner. En slik kombinasjon av eierforholdene krever juridisk innsikt, noe ikke alle har i like stor grad.

---

¹² Frantzen, Torstein, *Rett til arv og uskifte for samboere*, 2009, s. 401

Rettferdighetsdrøftingen rundt den problematikken skal det redegjøres nærmere for under punkt. 4.7 Avsluttende bemerkninger.

4.4.4 Særboere.

Mellom særboere er det naturlig å si at livsfellesskapet er begrenset. En legalarverett i lov for særboer kan by på bevisproblemer om det har vært et forhold. Det vil ikke foreligge noen felles husholdning, økonomi, folkeadresse, osv. Altså vil en lovregulering i favør av særboer synes å være særdeles vanskelig bevismessig. I et slikt tilfelle vil testament være det rette verktøyet for å sørge for at sin kjære arver.

4.5 Frihetsargumentet

Et av hovedargumentene for at man tidligere ikke har lovregulert samlivet mellom samboere er fordi det handler om den individuelle frihet. Ønsker partene å få regulert samlivet, kan man jo bare gifte seg.

Det argumentet nyanserer Tone Sverdrup i sin artikkel "Trenger vi en arvelov", hvor hun påpeker at man ikke må forveksle den individuelle frihet med samboerparets frihet¹³. Det er to individuelle parter som skal inngå en avtale, og i motsetning til en avtale ellers, er det her følelser og styrkeforskjeller som spiller inn. Vil ikke den ene samboeren inngå avtale forholder det seg slik at dennes mulighet til å nekte, gjør at den andre ikke får inngått avtale. Som Asland påpeker i sin lærebok *Uskifte*, er det slik at "hvis den parten i forholdet som både har den sterkeste viljen og de største verdiene ikke ønsker regulering gjennom å inngå ekteskap eller ved å opprette samboeravtale eller testament, vil den svake parten komme i en ufrivillig vanskelig situasjon"¹⁴. Frihetsargumentet slår i dette seg selv i hjel, nettopp fordi den ene ikke opplever frihet.

Med en lovgivning ville flertallet vært regulert med en bakgrunnsrett som tar vare på den mindre sterke part. Lovgivningen bør være deklarasjonsrett, slik at de som aktivt vil, kan avtale seg ut av lovreguleringen. Den muligheten likner svært mye på særboer i formuesforhold mellom ektefeller. En lovgivning hvor man arver på grunnlag av samboerskap etter en viss tidsperiode, vil gi en holdningsendring over tid som gjør at folk vil anse det som normalt å arve samboeren etter fastsatte regler. Tryggheten vil være at i utgangspunktet har man rettigheter i bolig og felles eiendeler, selv om det skulle kun stå i den enes navn ved en eventuell død.

4.6 Den skattemessige effekten

Det kan være komplekst nok for mange og sette seg inn i hvilke arveavgifter som utløses ved en eventuell død. De skattemessige utfordringene man møter på, kan strekke seg mye lenger enn til å kun dreie seg om arveavgiften, spesielt gjelder det i de tilfeller hvor

---

¹³ Tone Sverdrup, *Trenger vi samboerlov?*, 2011, s. 229.

¹⁴ Asland, *Uskifte*, s. 491

gjenlevende samboer tar uskifte. Det vil først sees hen til arveavgiften, før andre skattemessige effekter utdypes.

4.6.1 Avgiftsplikt for arv

All arv er i utgangspunktet avgiftspliktig, jfr Arveavgiftsloven § 2 hvor det står at "Avgift blir å svare på all arv". Det er bare unntak for arv fra avdøde til gjenlevende ektefeller eller visse samboere. Det følger av Aal. § 4 (4) at midler som noen "mottar som arv eller gave fra sin ektefelle eller samboer er fritatt for avgiftsplikt". Hvem som er samboere i arveavgiftsmessig forstand, er nærmere bestemt i aal. § 47A hvor det fremgår at samboere som er likestillet med ektefeller er to ugifte personer som bor og har bodd sammen i et ekteskaps-/partnerskapslignende forhold i minst to år sammenhengende. Kravet om to års samliv er fraveket for samboere som består av to ugifte personer som lever sammen og som enten har eller har hatt barn sammen, eller som tidligere har vært gift med hverandre.

Samboere som faller utenfor de ovenfor nevnte kriterier likestilles ikke med ektefeller skattemessig. Det betyr at de må betale alminnelig skatteprocentsats på alt de arver. På de første kr 470.000,- er det ikke avgift, deretter får man en sats på 8 pst. på de neste kr 330.000 man arver, og alt over kr 800.000,- er skattlagt med 15 pst.¹⁵

For barn og arvelaters barn er summene like som ovenfor, men med lavere satser på 2. og 3. Trinn, med henholdsvis 6 pst og 10 pst.

4.6.2 Arveavgift for arv fra testament med sekundærdisposisjon

Arven som stammer fra første arvelater, altså han som utformet testamentet blir å regne som arv fra denne, selv om en annen har hatt arven i mellomtiden. Som påpekt for slike privat regulerte uskifteavtaler, vil ofte gulroten være at man tar arv etter gjenlevende samboer også. Det er verdt å merke seg at arven fra denne utløser arveavgift i høyeste sats. Se avsnitt ovenfor.

4.6.3 De øvrige skattemessige forhold

Det kan foreligge noen skattemessige byrder som ikke alle ser for seg komme. Formueskatten er en av dem. Et eksempel på det kan være følgende; Hun dør, og han overtar en gjeldfri bolig og en gjeldfri fritidsbolig som samboerparet har hatt sammen. Boligen har en verdi på 4 millioner med en likningsverdi på 25 pst.¹⁶. Det gir 1 million som det skal skattes av. Fritidsboligens verdi er på 10 millioner med en formuesbeskatning er på 50 pst.¹⁷. Det gir 5 millioner som det skal skattes av, totalt 6

---

¹⁵ <http://www.skatteetaten.no/no/Tabeller-og-satser/Arveavgift/>

¹⁶ <http://www.skatteetaten.no/nn/Person/Selvangivelse/Bil-og-bolig/Bolig/Likningsverdi/Ny-likningsverdi-pa-boligeiendommer/>

¹⁷ <http://www.skatteetaten.no/nn/Person/Selvangivelse/Bil-og-bolig/Bolig/Likningsverdi/Ny-likningsverdi-pa-boligeiendommer/>

millioner for begge eiendommene. Formueskatten er på 1,1 pst.¹⁸, hvor formue over 870.000,- kr blir skattlagt. For enkelhetens skyld kan det legges til grunn at paret også hadde verdipapirer og penger på konto tilsvarende den summen. Formueskatten på 1,1 pst. for eiendommen vil altså utgjøre kr 60 500,- i dette tilfellet. Denne økonomiske effekten tenker neppe alle over før de overtar alt på uskifte. Det vil i tillegg komme andre driftsmessige utgifter, som kommunale avgifter og vedlikehold.

Hvis man utvider eksempelet ved å gå ut i fra at avdøde samboer ikke har sikret gjenlevende samboer med en livspolise eller lignende. Da vil gjenlevende samboer nå kun ha sin lønn å leve for. Hvis avdødes inntekt var den bærende for livsstilen samboerparet hadde, kan det bety at gjenlevende ikke makter den skattemessige byrden, i tillegg til driftsutgifter som nå faller kun på dens økonomi.

5 De lege ferenda betraktninger

5.1. En sammenlikning med ekteskapet

Slik arvereglene er for samboere nå og de mulighetene man har avtalemessig, kan det fremstå som om samboere har meget gode muligheter til å sikre seg økonomisk ved den enes samboers død. I det perspektivet er det interessant å sammenligne samboerskapets arveregler med ekteskapets arveregler. Siden arveregelsettet for ekteskap er langt mer omfattende enn for samboerskap, vil det kun sammenlignes med bestemmelser som også finnes for samboerskap, samt noen bestemmelser som kunne vært aktuelle å ha hatt for samboerskap.

5.1.1 Retten til Grunnbeløpet

En ektefelle arver uansett 4 G, men opptil 6 G hvis det ikke er barn i bildet. Hos samboere må det enten være felles barn, eller så forholdet ha vært i mer enn 5 år og det må være fastsatt i testament for å arve 4 G. Å arve 6 G i form av legatarv, slik man kan som ektepar, er ikke mulig. Som ektefelle arver man mer hvis det ikke er livsarvinger innblandet i arveoppgjøret, mens for samboere er det omvendt. Der arver man mindre hvis man ikke har felles barn. Det gir en underlig sammenheng i loven, hvor arvinger lengre fra avdøde har større rett i tilfeller hvor det er samboere som ikke har sikret hverandre med testament. Frantzen peker på det problemet i sin artikkelen¹⁹, og mener at reglene uklare og treffer tilfeldig. Det er ikke vanskelig å slutte seg til.

Det er ikke krav om tidsrom for å arve på grunnlag av ekteskap. Eksempelvis kan man kan gifte seg rett etter man har møtt hverandre, og når det formelle er overstått, er man arveberettiget. Hos samboere er det 5 års grensen hvis man ikke har barn. Har man felles barn, har hatt eller venter, kan man arve 4 G og eventuelt det testamentet gir av den frie tredjedelen. Men det å være "samboer" fordrer at samboerskapet har hatt en viss varighet. Men hva som anses som varig, foreligger det ikke noen rettløsning på. Hvis

---

¹⁸ <http://www.skatteetaten.no/nn/Tabeller-og-satser/Formuesskatt/>

¹⁹ Frantzen/Torstein, *Rett til arv og uskifte for samboere*, 2009, s. 403

man kun har vært sammen noen uker eller en måned kan tyde på at forholdet ikke er "ekteskapslignende", jfr. Al. § 28A Første ledd, og da kan man ikke arve på grunnlag av reglene om arv etter samboer. Et eksempel kan være at man møter en jente, og at hun blir gravid etter første møte. Så finner hun ut at hun er gravid, og de flytter sammen i hennes leilighet. En uke etterpå dør mannen. I et slikt tilfelle vil det ikke være et "ekteskapslignende forhold" fordi det vil være vanskelig å bevise at man faktisk har levd i et parforhold. Det vil si at det foreligger liten eller ingen grad av felles økonomi. Videre kan man ikke vise til den stabiliteten som "ekteskapslignende forhold" fordrer. Da vil gjenlevende ikke ha arverett som samboer på grunnlag av felles barn, som gifte ville hatt i samme situasjon.

5.1.2 Underholdsplikten

Videre har man en underholdsplikt når man er gift. Man plikter etter de reglene å sørge for "felles hushold" og at ektefellen har penger til å dekke egne "særlige behov" jfr. Ekteskapsloven § 38. Underholdsplikten for ektefelle gjelder de i situasjoner hvor vedkommende ikke klarer det selv. En liknende bestemmelse finnes ikke for samboere. I Danmark kom det et forslag om forsørgelsesplikt for samboer vinteren 2013. Landets økonomiske situasjonen er utfordrende for tiden. Derfor foreslo partiet Venstre en forsørgelsesplikt for samboere, slik det er for ektefolk. I dag får ikke ektefelle kontantstøtte (dagpenger) hvis ektefelle tjener over ca. Dk 29.800,-. I måneden.²⁰ Et liknende forslag har vært vurdert i Norge tidligere. Under arbeidet med arvereglene for samboere vurderte lovutvalget nemlig underholdsplikt for samboere²¹. Det ble imidlertid vurdert som for komplisert til å håndtere fordi man ikke har noe samboerregister som viser hvem som bor sammen. Ekteskap er derimot nedskrevet og dermed enkelt å håndheve for systemet. Nettopp den begrunnelsen med manglende registrering har blitt brukt i Danmark på at besparelsen med forsørgelsesplikten vil gå opp i spinningen ved at man må kontrollere hvem som har og hvem som ikke har samboer, når noen kommer og søker om kontantstøtte til livets opphold.

5.1.3 Retten til etterlattepensjon

Retten til etterlattepensjon gjelder også for samboere, jfr. Folketrygdloven § 17-1 tredje ledd. Hvem som har rett er videre presisert i § 17-5 om vilkår for å få pensjon, hvor det er krav om at man "har eller har hatt felles barn, eller tidligere har vært gift med hverandre", jfr. Folketrygdloven. Her er det verdt å merke seg at alternativet "venter barn" ikke er innbefattet. Det ble nok antatt i den tid man skrev loven, som er tre år siden, at man ikke er gravid i den alderen hvor man kan få alderspensjon etter avdød ektefelle. I dag er det annerledes. Ekteskapskonstellasjonene kan bestå av par hvor typisk mannen er betraktelig eldre enn kvinnen, slik at kvinnen er i fruktbar alder, og dermed kan være gravid i det mannen faller fra. Men da slår en aldersgrense i § 17-8 inn på 55 år, hvor man under den alderen kun får etterlattepensjon hvis man har inntekt

---

²⁰ <http://www.kristeligt-dagblad.dk/artikel/483950:Danmark--Regeringen-parat-til-at-goere-det-svaerere-at-faa-kontanthjaelp>

²¹ Ref lovutvalget 07/08

under en relativt lav grense, og at inntektene i fremtiden vil være svært lave. Problemstillingen er derfor ikke særlig aktuell.

5.2 Lovgivers intensjon

I ot.prp. 73 står det innledningsvis at det manglet arverettslig vern for samboere, og at behovet er stort grunnet det store antallet som velger å leve i samboerskap²². Det var helt klart på høy tid med en lov med arverettsligvern for samboere da loven ble vedtatt i 2008. Før det hadde samboere kun arverett etter Husstandsfellesskapsloven, men som nevnt tidligere gir ikke den noe annen rett enn å overta felles bolig ved å kjøpe ut de andre arvingene. I innledningen er det lagt vekt på livsfellesskap²³, hvor man må oppfylle visse kriterier for å arve. Ved utdypingen av livsfellesskap skilte man tydelig mellom samboere med og uten barn. Det stilte undertegnede seg kritisk til, se. Punkt 4.2.1 om samboere uten barn. Utenom det synes det fornuftig med vilkår om "stabilt livsfellesskap" av hensyn til konfliktnivå med andre arvinger, og belastninger som det kan føre på rettssystemet.

Justis- og politidepartementet har satt ned et utvalg som skal vurdere dagens arvelov, og komme med forslag til ny arvelov som er bedre tilpasset "utfordringene i dagens samfunn"²⁴. Mandatet påpeker samfunnet vårt er mindre homogent og at det er vanskeligere å finne samlende løsninger²⁵. Samtidig er arv noe som binder slekten sammen i form av tilknytning og fellesskap, men også avvisninger og motsetninger. Videre skrives det at arveretten må i størst mulig grad være i tråd med den alminnelige rettsfølelsen²⁶. Noe annet vil ikke være hensiktsmessig med lovgivningen. Poenget med en arvelovgivning er å forhindre konflikter og splid ved arveoppgjør.

5.3 Oppsummering

Det som fremkommer av denne oppgavens de lege lata del er at samboere gjennom planlegging kan sikre hverandre godt. Det kan gjøres gjennom samboeravtale, hvordan fordeler hus og hytte(r) og tegning av livspolise. Det samme poenget Asland nevner i sine avsluttende betraktninger i sin lærebok, om at samboere med dagens regler faktisk kan komme meget godt ut av det hvis man planlegger, tyder på at det ikke er systemets muligheter det er noe problem med. Problemet er todelt; det er opplysning til folket som må være oppmerksom på de forhåndsregler som må tas for å sikre sin kjære. Og systemets kompleksitet som gjør at mange vil ha behov for juridisk hjelp.

Hvis hensikten med å være samboer er å ikke bli underlagt de arverettslige reglene som arveloven oppstiller, så er det tross alt et privatrettslig fritt valg å leve i et ugift samliv.

---

²² Ot. Prp. Nr. 73 (2007/2008) s. 6

²³ Ot. Prp. Nr. 73 (2007/2008) s. 5

²⁴ Mandatet til Arvelovsutvalget, 2011, s. 1.

²⁵ Mandatet til Arvelovsutvalget, 2011, s. 1.

²⁶ Mandatet til Arvelovsutvalget, 2011, s. 3.

I utgangspunktet er det ikke problematisk, man eier det man eier. Det er veldig mange flere som lever som samboere i dag enn for tretti-førti år siden. Per 2011 levde 600.000 personer i samboerforhold, noe som utgjør 18% av befolkningen mellom 16 og 79 år²⁷. Som Tone Sverdrup påpeker i sin artikkel, så var samboerskap så uvanlig for tredve-førti år siden, at de som valgte samboerskap den gang var bevist på at de valgte en ikke regulert samlivsform, og derfor avtalte seg i mellom²⁸. I dag derimot er samlivsformen så alminnelig at de fleste ikke reflekterer over rettigheter med det første. Så går tiden, og plutselig kan det utenkelig skje at den ene faller fra. Det vil gi fatale konsekvenser for noen når bare 2 av 10 samboerpar skriver samboeravtale²⁹, og kun 1 av 10 skriver testament³⁰. Virkningen av manglende testament eller samboeravtale med gjensidig testament er langt mer omfattende enn det de fleste er klar over. Man arver kun 4 G hvis man har felles barn, eller ingenting.

5.4 Avsluttende bemerkninger

Denne fremstillingen av arverettsreglene for samboere er slutført på samme tid som arvelovsutvalget legger frem sin utredning. I mandatet er det skrevet at hele arveloven skal gjennomgås, men siden reglene for samboere "nylig er vedtatt, anses det ikke å være behov for å endre disse". Videre står det at "Utvalget skal likevel vurdere reglene i den utstrekning det er nødvendig for å sikre en god tilpasning til ny arvelov". Dette unntaket med "tilpasning" tror jeg kommer til å føre til at arvereglene for samboere allikevel kommer til å revideres. Grunnen til det er at professor Torstein Frantzen er satt til å lede utvalget, og han er, som det er nevnt tidligere i oppgaven, kritisk til forarbeidet til arvereglene for samboere fordi de er uklare og treffer tilfeldig³¹.

Barna til arvelater er med dagens lovgivning godt ivaretatt, i alle fall for alminnelig bemidlede familier. En ny lovgivning hvor deres pliktdel blir noe redusert vil være hensiktsmessig, i så måte at samboer kan arve en større andel av boet. Flere av teoretikerne som det er vist til i denne oppgaven, har nettopp tatt til orde for en slik løsning, og flere av dem sitter i arvelovutvalget. Det gir grunn til å tro at reglene vil endres i favør av gjenlevende samboer på bekostning av barnas arverett.

5.4.1 Mangel på symmetri

At det ikke er symmetri i arveregelveverket, kan illustreres godt med følgende lovregler. Arveavgiftsloven § 4 fjerde ledd gir samboere fritak for arv. I § 47A er vilkårene for samboere at de enten har felles barn, eller har et ekteskapslignende forhold som har vart i minimum 2 år for å kunne arve en samboer skattefritt av. Den 2 årsregelen står i en underlig kontrast til retten til å arve 4 G før pliktdelsreglene som tilgodeser barna slår inn, hvor det krav om fem års samliv for samboerpar uten felles barn, jfr. § 28B.

---

²⁷ <http://ssb.no/befolkning/statistikker/samboer>

²⁸ Sverdrup, Tone, *Trenger vi en samboerlov*, 2011, s. 234

²⁹ NOU 1999:25 s. 71. Basert på en større undersøkelse fra 1997.

³⁰ Undersøkelse gjort av HELP forsikring i 2012 som fremkommer i en artikkel i Dine Penger.

³¹ Frantzen/Torstein, *Rett til arv og uskifte for samboere*, 2009, s. 403

Riktignok er den ene bestemmelsen av offentligrettslig karakter som regulerer skatt til staten, mens den andre regulerer det privatrettslige arveoppgjøret mellom arvingene. Men begge bestemmelsene har en fellesnevner i vilkåret "ekteskapslignende forhold". Det betyr at hvis samboer har tilgodesett sin kjære i et testament, så er forholdet ansett som langvarig nok til å arve skattefritt etter to år, mens retten til å gå foran barna i arveoppgjøret krever et lengre tidsrom. Det kan karakteriseres som usymmetrisk. Og det gjør det mer komplisert å sette seg inn i arverettsreglene for samboere. Det er en uheldig effekt.

5.4.2 Behovet for lovgivning for å regulere samlivet mellom samboere

Tidligere i oppgaven ble avtale om privatrettslig uskifte gjennomgått. Et dilemma som ble eksemplifisert er hvor komplisert slike avtaler kan være og bør være fordi man må ta forbehold for det ene og det andre. Det er mange fallgruver, noe som gjør at man burde få juridisk hjelp til slikt. Imidlertid er det kun de som er oppmerksom på at dette må avtales som kan få til den ordningen. Altså fordrer det at man kjenner til reglene på arvefeltet eller at man benytter seg av profesjonell hjelp. Tall på antall som skriver samboeravtale og testament vitner om det store flertallet ikke undersøker og foretar noe i den sammenheng. Det vil kun være et lite antall ressurssterke personer som kan oppnå det de ønsker. De kan sikre hverandre i betydelig grad til fortrenghet for livsarvinger. Og så lenge arvereglene for samboere er deklarasjonelle, vil denne gruppen mennesker mest sannsynlig benytte seg av muligheten til å avvike loven og heller skrive en avtale.

På bakgrunn av tallene om hvor få som regulerer sitt samliv, noe som kan sette mange i en sårbar situasjon tyder det på at behovet for at lovgiver beskytter partene. Man bør heller ha regler som verner, og la det være mulig å avtale seg bort fra reglene. Det vil i stor grad likne på særbeholdelsen i Ekteskapsloven, selvfølgelig med noen modifikasjoner. Det ville vært fornuftig med tanke på dem som ikke har den juridiske innsikten og for ressurs svak(e) part(er). Det er hensynet til en svake part som bør veie tungt. Et "rimelighetshensyn kan derfor tilsi at deres rettigheter ivaretas gjennom lovgivning. Et annet hensyn som kan tale for lovregulering, er at bakgrunnsretten – det vil si de rettsregler man faller tilbake på dersom man ikke foretar seg noe – bør gå ut på det som gir det rimeligste resultatet for flertallet av samboerpar»³². Lovgivningen skal ta hensyn til det store flertall, og når den store andelen av denne gruppen ikke skriver testament og samboeravtale, taler det for at lovgiver bør ivareta deres interesser gjennom lovgivning. Som nevnt tidligere bør reglene være deklarasjonelle, slik at personer kan avtale at loven ikke skal gjelde mellom dem. I slike tilfeller kan det være noen blir presset til å inngå avtaler hvor loven fravikes og som ikke er fordelaktige, men som kjent så er det vanskelig å favne alle i en lov. Det viktige er at det store flertallet vil bli ivaretatt gjennom et bedre lovregulert opphør av samboerskap.

6 Kilder

---

³² Ot. Prp. Nr. 73 (2007/2008), s 12.

6.1 Lover

Adopsjonsloven av 1986 – adl.
Arveavgiftsloven av 1972 – aal.
Arveloven av 1972 – al.
Ekteskapsloven av 1991 – el.
Husstandsfellesskapsloven – husfskl.

6.2 Høyesterettsavgjørelser

Rt. 1984 s. 497
Rt. 2000 s. 1089
Rt. 2011 s. 1176
Rt. 2011 s. 1768

6.3 Forarbeider

Innst. O. nr. 14 (200872009)
Innstilling fra Justiskomiteen om lov om endringer av arveloven mv.
(arv og uskifte for samboere)

Ot. Prp. Nr. 73 (2007/2008)
om lov om endringer av arveloven mv.
(arv og uskifte for samboere)

Ot.prp. nr. 52 (1990-91)
Rett felles bolig og innbo på grunnlag av husstandsfellesskap.

6.4 Litteratur

Hambro, Peter: *Arveplanlegging og avtalt uskifte*, Oslo 2006.

Asland, John: *Uskifte*, 1. Utgave, Oslo 2008.

Lødrup, Peder/Asland, John, *Arverett*, 6 utgave, Oslo 2012.

6.5 Henvisning til internett

Frantzen, Torstein, *Rett til arv og uskifte for samboere*, 2009
<http://www.idunn.no/ts/lor/2009/07/art03?highlight=torstein%20frantzen#highlight>

Asland, John, *FAB - Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål; Rådighetsbegrensninger i testamenter, uskifteavtaler og skifteavtaler mellom ektefeller*, 2009-1 s. 30
<http://abo.rechtsdata.no/browse.aspx?sDest=gFAB2009S31#gFAB2009z2D1z5FASLANDQQQ1>

Asland, John, *Kan pliktdelsarv forsvares i en moderne arverett*, FAB 2012- ¾
http://abo.rechtsdata.no/browse.aspx?grid=349348&terms_and=john%20asland

Sverdrup, Tone, *Trenger vi en samboerlov*, 2011
<http://websir.lovdata.no/cgi-lex/wiftzsok?bas=jus+eur+lod&emne1=tone+sverdrup&button=S%F8k&sok=fast>

Skatteetatens skattefigur.
<http://www.skatteetaten.no/no/Person/Arv-og-gaver/Arveavgift/Avgift-pa-arv-og-gaver/?chapter=3533#x3533>

Grunnbeløpet i folketrygden.
<http://www.skatteetaten.no/no/Tabeller-og-satser/Grunnbelopet-i-folketrygden/>

Mandatet til arvelovutvalget
http://www.regjeringen.no/upload/JD/Vedlegg/mandat_arvelov.pdf

Undersøkelse gjort av HELP forsikring i 2012 som fremkommer i en artikkel i Dine Penger.
<http://www.dinepenger.no/regler/to-av-ti-har-ugyldig-testament/20305383>